

Sportens Riter & Myter

Af Marianne C. Qvortup

I. Indledning

Ritualet er det drama, der danses på kultpladsen, dvs. de ting, man gør. Hertil kommer så en mytisk forklaring, der angiver, hvad der egentlig sker. Myten er altså det, der siges om ritualet som en forklarelse på handlingen, og den er samtidig en begrundelse for den. (Religionshåndbogen p. 22. Boile, Peter red.)

Traditionelt betegner *myter* fortællinger uden for tid og rum, der gennem tilværelsens store modsætningspar: liv-død, sejr-nederlag, ung-gammel, god-ond osv. fortæller om en kulturs fælles erfaringer og livsvilkår. Myter handler ofte om verdens tilblivelse, om guder og helte, og om verdens undergang. Et samlet mytisk univers kaldes for mytologisk, som f. eks. den græske eller nordiske mytologi.

Er *myter* beretninger uden for tid og rum, er *riter* handlinger bundet til tid og rum. Ritens opgave er i religiøse sammenhænge at bekræfte menneskets forhold til guderne, at understrege den pagt, der er mellem dem. Naturfolk opfører rituelle danse til solen, regnen, slangerne osv. Man ønsker at være på god fod med guderne; dette sker gennem mimetisk efterligning af det tilbudte. Ønsker man regn efter lang tids tørke, danser man en regndans, der visualiserer lidelsen ved tørken og regnens forløsning. Ritens magi ligger i gentagelsen. En af de vigtigste kristne riter er nadveren. Her *gentager* vi, eller *genindtager* vi påskemåltidet. Denne rite bekræfter den nye pagt med Gud,

nemlig at de kristne vil få syndernes forladelse, som det hedder. De rituelle handlinger tager sit udgangspunkt i eller forholder sig således til den mytologiske verden. Man foretager en dans, som i tidernes morgen er blevet indstiftet af forfædrene, og som har sin legitimitet i myten. Dvs. ritual og myte står i indbyrdes afhængighed. Hvad der foretages i den rituelle kulthandling, beskrives i myten og vice versa.

Vores vestlige kultur har gennem oplysning¹ søgt at afmystificere myterne og afskaffe ritualerne. Den sækulariserede rationalitet oplyser eller rettere opløser myterne gennem analyse. Videnskaben finder den bagved liggende årsag til, hvorfor der i virkeligheden ikke kommer regn under en tørke, og hvorfor det ikke er Thor, der kører med sine geder, når det tordner osv. Til gengæld afliver den også den samlede opfattelse af verden, som myterne indeholder, og som riterne mimetisk udtrykker. Omkostningen ved sekulariseringen betales med et meningstab. En filosofisk analyse af disse temaer kan man læse om i Th. W. Adornos og Max Horkheimers »Oplysnings dialektik«² fra 1944.

Umiddelbart synes en sammenligning imellem ritual, myte og moderne sport,³ at springe i øjnene hos det vesterlandske menneske, hvis verdenssyn fra oplysningstiden og frem i højere og højere grad er sekulariseret og baseret på videnskaben. Den moderne sportsmand vil nok indrømme, at han selv foretager nogle små irrationelle hand-

linger, inden han løber på banen, men at sammenligne hele sportsbegivenheden med et ritual, eller at tale om sporten som et »mytologisk univers« ville for ham være at skyde langt over mål. Et ritual forbindes sædvanligvis med den religiøse tilbedelse, enten af en gud eller andre højere magter, der behandles med respekt, æresfrygt og tabuer, men bliver i denne artikel forstået som M. Douglas udtrykker det: »...as a transmitter of culture: and exercises a constraining effect on social behavior.«⁴ eller som Claude Levi-Strauss der, ifølge Whaling, understreger, at et ritual refererer til alle former for symbolsk adfærd og ikke kun til religiøse institutioner.⁵ På samme måde skal den moderne sport forstås som en refleksion af de grundlæggende værdier i den omgivne kultur, og som en kulturens »transmitter«, og har på denne måde overtaget »kirkenes funktion som det medie der samtaler med os om vores personlige og kulturelle værdier«.⁶ Sporten er et forum for fællesskab og sammenhæng; den skaber, på samme måde som ritualer, et fast og ordnet holdepunkt i en kompliceret verden. Den bliver til hverdagsmytologi, som J. Øllgaard betegner det.⁷ Eller som Ove Korsgaard understreger i indledningen af sin bog: »Grundtvig som bokser« har sporten erstattet det rituelle og mytologiske tomrum, som protestantismen skabte ved at drive kulten ud af kirken: »I den protestantiske kirke blev myten i stor udstrækning til dogme og ritualer til moral«⁸

I de tre sidste årtier har sporten som vor tids legemskultur styrket sin position i det vesterlandske samfund. Den er ikke, som den var i begyndelsen af dette århundrede og frem til slutningen af 50'erne en sidebeskæftigelse, der sås som et rekreativt område stående uden for den pulserende dagligdag, hvor man for en tid trak sig tilbage for at hente fonyede kræfter til at træde ind

på arbejdslivets arena. Sporten er ikke længere blot et produkt af vores samfund, der afspejler det industrialiserede samfunds normer og idealer, den har fundet sin egen autonomi og derved blevet stedet, hvor mange finder deres egentlige identitet og sande væren, eller lidt patetisk sagt: deres mening med livet.

Det gælder både den aktive udøver såvel som for de passive tilskuere, der i sportens iscenesatte rum finder deres helte, idealer, som de i en stund føler sig i pagt med. Fodboldlandsholdet kæmper ikke blot dets egen kamp, det kæmper for fællesskabet, nationen, som også afspilningen af nationalsangen indikerer. Tilskuerne føler sig som ét med de kæmpende spillere på grønsværen og bakker dem op med fællessangen.

Det er igennem sporten, at mange finder det fællesskab, som menigheden i kirken tidligere formidlede. Fællesskabet såvel lokalt som nationalt skabes nu ikke længere om søndagen på kirkebænkene og ved den efterfølgende samtale ved kirkekaffen, men i haller og på stadions. Både i kirken og i hallerne er fællestemaet i yderste instans det samme: kampen mellem det gode og det onde, mellem os og de fremmede (magter), der genfindes i myten. Forskellen ligger dog i konsekvensen af kampen. I en sportskamp kan et nederlag hurtigt glemmes ved en efterfølgende sejr næste søndag, mens kampen i kirken er uigenkaldelig og ifølge evangelierne allerede udkæmpet af Jesus for menneskehedens skyld. Dvs. i kirken tales der om den allerede udkæmpede kamp, mens kampen i sporten er en vedvarende aldrig helt færdigkæmpet kamp. Det giver sporten dynamik. Man kan selv påvirke kampen, samtidig med at kampen kan ændre sig i.f.t. tidens nye fordringer.

Sporten er dennesidig og umiddelbar, bygget op omkring handling og et parameter for samfundets idealer. Kirken, hvis

dogmer bygger på fortidige begivenheder, der er hævet over al historie, er bygget op omkring det talte ord. Ordet der er uigenkaldeligt, og som derfor ikke lader sig ændre på, taler ikke længere samtidens sprog. Menigmænd forstår det ikke, ordet mangler handling, der kan eksemplificere, det talte ord. Man vil ikke blot være passiv tilhører, man vil selv tage del i begivenhedernes gang. Det enten direkte på banen eller indirekte som den aktive tilskuer, der bakker sine helte op. Faktum er, at der i dag kun er omkring 2 procent af befolkningen, som regelmæssigt går i kirke, mens mellem 40-60 procent dyrker en eller anden form for sport eller idræt, og endnu flere er lidenskabeligt interesseret i de større sportsbegivenheder.⁹

Hensigten med denne artikel er på den ene side at finde berøringspunkter mellem det rituelle og mytologiske univers, som vi kender det fra den religiøse verden, og sporten, og på den anden side at anfægte følgende:

- 1) En direkte sammenligning af sport og religion, som Coubertin var fortalende for,¹⁰ men som også især mange amerikanske antropologer gør det. Se f.eks. Prebish, Charles S. p. 288 in: »Sport in Contemporary Society (ed. D. Stanley Eitzen 1989).¹¹
- 2) At udvande ritualbegrebet ved at gøre enhver dagligdagsforeteelse, som det at køre bil, at se tv. osv. til et ritual. Se Ray B. Brown (ed): *Rituals and Ceremonies in Popular Culture*.
- 3) At gøre sporten til det moderne indvielsesritual på lige fod med konfirmationen og naturfolkernes initiationsrite, som henholdsvis Ove Korsgaard og Hans Bonde gør det.

Således håber jeg, at kunne bidrage til en diskussion og en indsnævring af forholdet

mellem sport, som et nærværende og forståeligt symbolsystem for det moderne menneske, og dens rituelle og mytologiske elementer.

II. Sportens rituelle karakter

Ritual behavior will be defined as: a subset of formalized behavior that involves two or more individuals in active and reciprocal communication and that (1) is structured; (2) is stereotyped and repetitive in occurrence over time; and (3) results in greater coordination of conspecifics toward some social action, purpose or goal. (Krüger, Arnd p.141 in Ritual and Record)

Krüger understreger med denne definition, at ritualens udformning er en formaliseret adfærd eller aktiv kommunikation inden for en bestemt gruppe af mennesker. Når han fastlægger ritualer som strukturerede og stereotype, mener han, at de udtrykker en bestemt orden gennem handlinger, som bygger på enkelthed og genkendelighed. Endelig er ritualet såvel historisk som kulturelt determineret, hvis det vedvarende skal kunne fungere som en integrerende faktor i et samfund.

Ritualer skal forstås som kommunikation i en bestemt gruppe. De udgør et net af symbolske handlinger, der giver sig udslag i en fælles praksis, og som er konstitutive for gruppens identitet og sammenhold. Båndene, der holder gruppens netværk sammen, er fællesskabet om de rituelle handlinger. Disse er selvsagt historisk variabel, en gruppe vil gradvist forskyde sin rituelle praksis i takt med tidens bølger. Dog må det understreges, at en gruppe ikke altid spejler tidens trends i sin praksis, tværtimod er mange ritualer et værn om traditionen, og altså et værn mod den moderne verdens ulidelige hastighed. Ritualer udgør her en konstant, der ikke sættes til diskussion, netop fordi ritualer ikke kommunikerer i verbale diskurser, men i symbolske gestus.

Disse symbolske handlinger er udtrykte billeder på noget, der står uden for den almene dagligdag, men som ikke nødvendigvis behøver at reflektere noget helligt eller transcendent, således som religion gør det.¹² Selvom ritualet indgår i enhver religion, som en anskueliggørelse af religionens væsen, troen på noget hinsidigt, behøver et ritual ikke nødvendigvis at være religiøst. Der findes mange eksempler på sekulære ritualer¹³, der helt uden at reflektere noget religiøst, har samme funktion, som de, der er tilknyttet den religiøse kult: at etablere og opretholde en samfundsmæssig orden. At skabe et fælles nomos.¹⁴

Det, der adskiller et sekulært ritual fra et religiøst, er således deres forskellige væsen, men ikke deres funktion. Derfor kan man, til en forståeliggørelse af ritualets samfundsmæssige betydning, tage brug af religionssociologiens definition af religionens funktion, der siden den franske religionssociologiske grundlægger Emile Durkheim (1858-1917)¹⁵ ikke har ændret sig af betydning.¹⁶ Durkheims understreger i »Les formes élémentaires« fra 1912, religionens centrale funktion i samfundet, som prototypen på den kosmologiske bevidsthed, og derfor kilde til legitimering af den sociale struktur.¹⁷ Som redskab i religionens legitimering af den sociale struktur, inddrager Durkheim ritualet, hvis primære funktioner, kan opsummeres i følgende punkter:

- 1) Ritualet har en disciplinær og forberedende funktion. Det kræver både selvdisciplin og indordning at deltage i et ritual, som også er nødvendig for det sociale liv. Medlemmer af et samfund skal indpasse sig efter de grænser, samfundet sætter.
- 2) Ritualet har en kohæsiv funktion. Det bringer folk sammen, bekræfter deres fælles bånd og genskaber derved den sociale solidaritet.

- 3) Ritualet revitaliserer samfundet ved at ihukomme medlemmerne om deres fælles sociale og historiske arv. Vi har et fælles historisk og socialt fundament, der er særegent for netop os som gruppe, og som adskiller os fra andre.

- 4) Sidst men ikke mindst etablerer ritualet en følelse af fællesskab og velvære.¹⁸

Selvom Durkheim ikke har haft den moderne sport i tankerne, lader alle punkterne sig indplacere i en hvilken som helst nutidig sportsbegivenhed. Han understreger selv, at hans egne undersøgelser af de religiøse ritualer kun skal anses som ét eksempel af mange, og han betragter derfor sin tese som værende af mere generel karakter.

Susan Birrell, der begriber sporten som et betydningsfuldt socialt ritual, tager netop udgangspunkt i Durkheims teori om religion som en social foretelse, hvor ritualet fungerer som opførselsregler, der foreskriver hvordan et menneske bør optræde over for de hellige ting. Birrell understreger symbolets evidente betydning. Det fungerer i det religiøse ritual som stedfortræder for de hellige ting. Set i lyset af sporten fungerer det nærmere som individets tilkendegivelse og tilslutning til abstrakte idealværdier, der samtidig tjener som påmindelse om samfundets værdier, som alle individer må bifalde for at skabe samhørighed i samfundet. Hun skitserer symbolet som mellemløbet mellem individet og samfundet, moralordenen, det hellige.¹⁹ Sagt med andre ord reflekterer symbolet samfundets idealiserede moral- og normkodeks på en sådan måde, at det gøres mere fordøjeligt for det enkelte individ.

Birrell understreger, at Durkheims symbolsystemsmodel fokuserer på de mere spektakulære og mere sjældent indtrufne begivenheder i samfundet. Den kan derfor

ikke bruges i en afdækning af den almindelige dagligdags sportsbegivenhed, som i sit væsen også fungerer som socialt ritual. Hun tager derfor brug af Goffman, der udvider Durkheims model i et studium af hverdagslivet og i den daglige interaktion blandt mennesker. Goffman ser ritualen som en idealisering af hverdagen, hvor igennem de ideelle egenskaber, som er værdsat af samfundet, demonstreres. I stedet for symbolet, i Durkheims symbolsystemsmodel, sætter Goffman »helte« som mellemløbet mellem individet og samfundet. Heltene indtager idealiserede roller.²⁰ Det konkrete symbol, hvor igennem formidlingen af de samfundsmæssige værdier sker, kan således meget vel antage menneskeskikkelse.

Goffman går, ifølge Birrell, videre ved at understrege, at ethvert individ i virkeligheden er et symbol. Dette er for mig en fejlslutning. Således udvandes ritualbegrebet så meget, at enhver dagligdags begivenhed kan gøres til et ritual, blot nogle af de samfundsskabte idealer viser sig deri. Det er vigtigt at tage brug af Goffmans tese i en forståelse af sportens samfundsmæssige betydning, men vi bør i det mindste fastholde, at den agerende, eller mellemløbet mellem det enkelte individ og den samfundsmæssige orden, har en anden status end det almene og trivielle. Således bør begivenheden på en eller anden måde være adskilt og væsensforskellig fra dagligdagen, for ellers ville den ikke kunne afspejle det for dagligdagen tilstræbte mål – det ideelle.

Det er netop i en sådan udvanding, at ritualbegrebet ikke længere vil have nogen større funktion i en afdækning af, hvorfor sporten har den betydning, som den har i det verdsliggjorte Vesten. En række amerikanske antropologer har ud fra et lignende udvandet ritualbegreb analyseret det amerikanske samfund. Kriteriet for at anse en

begivenhed for et ritual er for dem blot den typiserede dagligdagshandling, der afspejler det særegne ved det amerikanske samfund. Således bliver alt lige fra at køre bil, at gå på lørdags indkøbstur på gaden til at se tv gjort til ritual.²¹ Hermed bliver ritualbegrebet så bredt, at dets operationalitet i analysen forsvinder. Her forveksler man kort sagt vanen med ritualen, og dermed mistes den dimension, at ritualen mimetisk gentager det idealiserede, målet, som forsvinder ud af en sådan analyseform.

Det, der karakteriserer en moderne sportsbegivenhed, er netop at den *adskiller* sig fra dagligdagen. Det både konkret i *form* af sportens *bestemte rum*, og i *væsen*, idet man som deltager enten på banen eller som tilskuer *aflægger sin i samfundet bestemte position*. Alle udøverne er lige for loven, dvs. over for den lovgivende magt: reglerne, den udøvende og dømmende magt: dommeren. Kun i kraft af adskillelsen, kan sporten forme sine egne riter og sin egen mytologi. Men selvfølgelig er sportens autonomi relativ. Som et sekulært ritual indgår den i et dialektisk forhold med det omgivne samfund.

Sport er både alternativ til og en refleksion af den moderne tid. Sporten er, med I. Berlins berømte distinktion: »Freedom from and Freedom to«: Frihed fra de sociale roller og institutionelle forpligtelser og samtidig frihed til at indgå i en ny symbolsk verden, hvor de samfundsmæssigt givne grænser overskrides i et fællesskab på tværs af sociale skel.²² F.eks. rummer en sportsgren som fodbold, der i sin opbygning afspejler det omgivende samfunds strukturer, alligevel en frihed *fra* dette samfunds orden. Omvendt har man selv positivt valgt at indgå i den nye orden, der manifesterer sig på fodboldbanen og underlægger sig derfor dens specifikke regler.

Hermed vinder man så en frihed *til* at delta-ge i en fri leg eller kamp.

Sportsarenaen udgør et *provisorisk frirum*, hvor sportsmanden skaber sig plads i verden, ikke i kontemplation, men i dynamik.²³ Her er det legemet, der er det betingede element, og det er primært kroppens og ikke intellektets sprog, der tales. På sportspladsen kommunikerer der i et specifikt sprog, der både ventilerer aggressioner og appellerer til kreativitet, balance, ekvibrilisme og intuition.

I lighed med skuespil, kunst og rockmusik har den professionelle idræt altid været forbundet med den *amerikanske drøm* om social opstigning. Dette er en af de store fortællinger, som sporten beretter. Denne sportsmytologi kan man dagligt få bekræftet på sportssiderne i Ekstra Bladet og B.T, der netop fokuserer på denne mytologiske dimension i sportens rum. Karakteristisk for social opstigning gennem sporten er, at det ikke alene er intellektuelle færdigheder, der kræves, men tværtimod artistisk beherskelse af kroppens sprog. Således skaber sportens provisoriske frirum mulighed for at sportsudøveren på rent kropslige færdigheder kan få en bedre status, når han efter sin præstation »vender tilbage« til det omgivne samfund.²⁴

Ritualer bør altså betragtes som aspekter af de sociale forhold. De udgør et sprog, en samfundsmæssig kode, der klargør og transformerer sociale meddelelser, så at de givne forhold får ændret betydning. I denne optik er ritualer ikke noget særligt i sig selv, men de afspejler dele af hverdagen på en særlig måde.

Victor Turner, har med udgangspunkt i sit feltarbejde blandt afrikanske religioner, forsøgt at systematisere ritualer i overordnede grupper: genoprettelsesritualer, livskriseritualer og tærskelritualer. Han finder, at de trods forskelligt genstandsfelt, stort

set er ens i opbygning. Med brug af Arnold Van Genneps analysemodel på overgangsriter, der opdeler ritualer i tre faser: Rites de séparation, Rites de marge og Rites d'agrégation,²⁵ giver Turner sin version i »The Ritual Process«. En version, som han mener, kan bruges i en meget bredere sammenhæng end den oprindelige.²⁶

Victor Turners tredelte model:

- 1) Separations- eller adskillelsesfasen
- 2) Marginal- eller liminalfasen
- 3) Reagregations eller indkorporationsfasen

De tre faser er indbyrdes forbundne, man kan ikke springe et led over.

1. Separationsfasen er adskillelse fra den almindelige hverdag. Tidsaspektet ændres eller gøres uafhængigt af det omkringliggende samfunds processer og den daglige rutine. Hensigten er, ofte igennem symbolske handlinger, at løsrive de implicerede fra den kulturelle struktur, at gøre dem uafhængige af deres normale sociale status og derved at ligestille dem.
2. Liminalfasen (limen betyder tærskel på latin). De implicerede personer befinder sig i en slags social limbo (grænseområde). De er nu adskilt fra samfundet, hvor den sociale struktur enten er simplificeret eller helt elimineret. Liminalfasen er hverken her eller der, den er midt imellem, eller som Turner selv udtrykker det »betwixt and between«. Således er liminalfasen i primitive kulturer ofte associeret med døden, fosterstadiet, usynlighed, bisexualitet, sol- og måneformørkelse. Man befinder sig i et øjeblik i og uden for tiden. Reglerne er anderledes, og begrundes både i forhold til det »uden for ventende« samfund og i den udspillede

Den moderne sport i dagens Danmark

liminalfase. Med andre ord: Reglerne er på den ene side afstukket af det samfund, man for et øjeblik står uden for, men som på den anden side aldrig ville kunne praktiseres i samfundet, uden at det ville ende i kaos. Liminalfasen skal ses som en prøvelsesfase, hvor det gælder om at stå distancen.

3. I reagregationsfasen vender man tilbage til samfundet igen, ofte på et højere socialt trin, end det man forlod, vel at mærke hvis man udstod liminalfasen på tilfredsstillende vis. Hvis ikke betyder det istedet en forringelse af status. Det forventes nu, at man tilpasser sig sin nye position, og at man lever efter de normer, der er forbundet hermed.

I Turners trefase-forståelse er det liminalfasen, der er den mest betydningsfulde fase. Det er her, handlingens klimaks udløses – prøvelsesakten, der skiller fårene fra bukkene. Den autonome liminalitetsfase har sin egen orden. Samtidig refererer den alligevel til det daglige og strukturerede samfundssystem, som den sætter i et nyt og anderledes perspektiv. Den er en fra samfundet særegen sfære, hvor nytænkning, begær, og andre former for fysisk og psykisk udfoldelse er legitime. Det er i liminalfasen, at nytænkning og andre interaktionsmønstre opstår; der senere kan indlemmes i det omgivende samfund, og dermed forandre det.²⁷

Liminalfasen bryder den eksisterende sociale orden ned, for en tid, og binder folk sammen på en anden måde. De almindelige kodificerede sociale tegn ombrydes og tildeles ny valør. I liminalfasen er alle lige, de sociale skel udviskes. Social status, rang, påklædning, formuleringsevne og konventionelle omgangsformer er ikke afgørende i denne fase. Her gælder det en prøve på de vilkår, som riten opstiller.²⁸

Lader den moderne sport i dagens Danmark sig indskrive i henholdsvis Durkheims, Goffmans og Turners ritualmodeller? Mit svar er uden tøven **ja**. Enhver holdsport eller større begivenhed såsom en gymnastura, et atletikstævne eller et motorløb, der udøves i et fra samfundet adskilt rum på egne præmisser og med egne regler, lader sig indpasse i de nævnte modeller. Man adskiller sig fra det omgivne samfund for en stund, for derefter at vende tilbage igen med en ny status – enten som taber eller vinder eller blot som et mere afbalance-ret eller frustreret menneske. Det er socialt integrerende, da det artikulerer og legitimerer følelsen at høre til et hold, en stamme. Man er ikke nok i sig selv, man handler på holdets eller for nationens vegne.

Liminalfasen, som Turner anser som den vigtigste, er et uforudsigeligt spændingsfelt. Det er det, der gør sporten så fascinerende. Man kender ikke resultatet på forhånd. Man må løbe en risiko i håbet om, at den status man opnår er bedre, end den man forlod. For naturfolk kan denne liminalfasens resultat betyde enten liv eller død, i sporten succes eller fiasko. Liminalfasen er for det moderne velordnede retssamfund en nødvendig pirring og pusterum. Man udfordrer og kæmper mod en uovervindelig overmagt – *rekorden*, der hele tiden *skal* slås. Det gælder også inden for holdsport både på mikro- og makroplan. For et landshold gælder rekorden, den nationale rekord – at placere sig bedre internationalt end tidligere eller at være det hold, der flest gange har vundet verdensmesterskabet, pokalen osv. På mikroplan gælder det for det lokale hold at rykke op i en bedre serie. Det giver klubben og dermed den enkelte spiller en bedre status i lokalsamfundet. Man er helt

for en dag, en uge og bliver på et eller andet sæt indskrevet i historien!

Tilskuerne føler sig næsten som deltage- re på lige vis med aktørerne. De er med til at vinde kampen på grønsværen ved deres tilstedeværelse og opbakning. Det tilkendegiver aktørerne ved at løbe hen til de trofaste tilskuere og klappe anerkendende op til dem, ved at kaste deres svedte kampbluse op til dem, de blomster, de er blevet tildelt osv. Vi er fælles om sejren, vi har svedt sammen, synes de derved symbolsk at sige! Selv de passive tilskuere hjemme bag skærmen føler lidt det samme. De græder eller glæder sig med holdet, de sveder og kommer med opbyggende kommentarer og til tider højlydte råb. Også de befinder sig i en liminalfase for en stund. Hvem husker ikke, hvordan gaderne lå øde under VM i fodbold i 1986. Man lod de samfundsmæssige forpligtelser være for en stund og isolerede sig i små grupper foran tv.

Også den individuelle og uorganiserede sport, som er under fremmarch i dagens Danmark, lader sig indskrive i de nævnte analysemodeller. Også de kræver adskillelse fra det omgivne samfund. Du iklæder dig joggingtøjet og løber ud i skoven, der er adskilt for din hverdag og dens forpligtelser. Du er ét med naturen og omgivelserne. Du indgår for en stund i naturens pulsslæg, dine tanker flyder, du har ingen forpligtelser kun over for dig selv. Du føler dig renset og som et nyt menneske, når du vender tilbage. Med nye kræfter tager du fat på dagens dont, måske med en lille personlig sejr i baghovedet i form af en personlig rekord. Men også med det lille anerkendende nik, du fik fra naboen, da du løb forbi. Det giver status at holde sig fit.

Også elitesportens individuelle grene rummer samme karakteristika. Tennis, badminton og golf er eksempler. Her er der ofte stor forskel på spillerens psyke på banen

og privatpersonens udenfor. I liminalitetsrummet udlader personen sin aggressivitet, som de store personligheder er i stand til produktivt at omsætte i deres spil. Tag bare McEnroe. Når spillerne har udkæmpet deres kamp, er sejren i en vis forstand deres egen. Men som del af sportens kulturindustri er dette udsagn naivt. Sejren er også trænerens, sponsorerens, tilskuernes, nationens. Til gengæld leverer sporten en individuel identitet, hvor udøveren opnår status i kraft af præstationerne på banen. Tennisporten er rig på personer, der nærmest er ophøjet til mytologiske figurer: Borg, McEnroe, Connors, Becker, Edberg, Evert, Navratilova.

Sporten er nemlig identitetsskabende for eliteudøverne og identifikationskabende for konsumenterne i et samfund, hvor arbejdet har mistet denne funktion.²⁹ Engang var arbejdet konstituerende for personlighedsdannelsen, en skomager var ikke bare en tilfældig håndværker: han var kvarterets skomager, som sin fader og farfader, oplært i og ét med sit fag, sit lag og sin sociale status. Og han blev ved sin læst. Nu hvor de fleste jobfunktioner er serviceorienterede eller administrative er forskellene tildels udviskede. Hermed bliver det fritiden, der skal oppebære store dele af identitetsskabelsen. Dette noteres som et sociologisk faktum fra og med de selvstændige ungdomskulturers opståen fra 50'erne. Sporten melder sig her som et af de bedste tilbud for at hæve sig ud af den samfundsmæssige ensrettethed. Kampladsen bliver individuationens scene.

De meget populære risicisports såsom faldskærmsudspring, elastikspring, drageflyvning, bjergklatring osv. er eksempler på iscenesatte individuelle sportpræstationer. Også her er den umiddelbare kamp kampen mod dig selv og udfordringen er udfordringen af din skæbne. Du overskrider grænser

og mærker suset. Det giver selvværd. Dagligdagen er langt borte, og når du vender tilbage er det med den personlig sejr præsent. Alle dagligdagens problemer mister betydning. Eller de sættes i relief. Enhver der udfordrede døden og sejrede, kan vel også sejre over terminen, problemer i parforholdet, på jobbet osv. I disse sportsgrene, der flirter med døden, er pointen den, at man mærker sig selv i kampen mod det Andet. Døden er her den ultimative grænse, som man opsøger. Der ligger et moment af dødsdrift, af den ekstatiske rus ved at være ude-af-sig-selv. Det er denne umådelige jeg-følelse, som alle heltene i Hemingways romaner opsøger i krigen eller kampen mod tyren, kvinden eller den blå marlin. Det kan næsten ikke udtrykkes bedre end denne faldskærmsudspringer, der beskriver de følelser, som gennemstrømmer ham under et spring:

» Jeg kigger hurtigt op på skærmen over mig. Der falder en møllesten fra mit hjerte, og hjernecellerne vågner til live igen. Skærmen har foldet sig helt ud. Intet hænger og blaftrer. Ingen liner er snoede. Det tynde stof over mig flyver smukt og farvestrålende gennem luften. Det er en ubeskrivelig følelse af eufori, der strømmer gennem kroppen ved dette syn. Først og fremmest er jeg naturligvis lettet over, at jeg er i live og i sikkerhed. I nogle sekunder oppe i flyet var jeg ret sikker på, at skærmen ikke ville folde sig ud...«³⁰

Kritik af Hans Bondes og Ove Korsgaards opfattelse af sporten som overgangsritual

»Et af de mest centrale moderne overgangsritualer som forbinder ungdom med manddom er efter min mening sport. I sport kan den unge mand i en fortættet form gennemleve, hvad det vil sige at være en voksen mand«. (Hans Bonde in Mandighed og Sport, 1991 p. 9).

»Overgangen fra barndom til manddom bliver overalt viet stor opmærksomhed, da den åbenbart er af vital

betydning for hele kulturen...Fra stammesamfundene kendes mange forskellige prøver og ritualer; vor egen konfirmation er kun en svag afglans heraf...En bedre forståelse får man ved at sammenligne disse indivielsesritualer med gymnastik og sport...Det relative brud i den europæiske kultur i slutningen af 1700-tallet bevirkede, at der måtte nye indivielsesritualer til. Borgerskabet udviklede da gymnastik og sport, der ikke alene skulle bringe de unge fra barndom til manddom, men også fra aristokratiets og almuens feudalkultur til borgerskabets industrikultur.« (Ove Korsgaard in Grundtvig som bokser, 1986 p. 22).

Ud fra Van Genneps model, som Victor Turner bygger sin ritualmodel på, sammenligner både Korsgaard og primært Bonde den moderne sport, som den moderne form for overgangsritual. Det må jeg anfægte. Kendetegnene for et overgangsritual er at det kun sker *én gang* i livet og handlingens konsekvens er uigenkaldelig. Det er selvsagt derfor, at det er et *overgangs*-ritual. Sportens særegne træk er lige det modsatte. Den samme handling sker søndag efter søndag *gang efter gang*. Man søger genkendeligheden igennem reglerne, trøjerne, lugten i hallen, medspillerne, de to pølser med brød i cafeteriaet efter kampen osv. En gang tilknyttet en hal, et spillested, og mange forlader det aldrig. Det er det faste pejlingspunkt i en ellers så omskiftelig dagligdag i et samfund under vedvarende forandring.

Den moderne sport er *ikke en overgang* fra et stadium til et andet. Fra barndom til voksendom. Det er snarere en vedbliven i det, der ligger lige imellem – nemlig *ungdommeligheden*. I det vestlige samfund og dermed også i dagens Danmark, forsøger vi på alle måder at forlænge ungdommen. Generelt er der sket en forkortning af barndommen, en ekstrem udvidelse af ungdommen eller ungdommeligheden³¹ og en udskydelse af alderdommen I mange andre kulturer er det at blive gammel ikke et skældsord. Her inkarnerer alder indsigt,

livserfaring, ja kort sagt visdom. De gamle er familiernes og samfundenes overhoveder. I det moderne betyder alderdom tab af orienteringsevne. Her parkeres man på institutionelle sidespor, hvor man gør mindst gene. At blive gammel er alles skræk. For ever Young er den moderne verdens dictum.

Iblandt naturfolk er overgangen fra barndom til voksendom, noget man ser frem til med glæde, men også med angst og spænding. Som børn regnes man ikke for noget i samfundet. Man skal blot brødfødes, så man kan vokse sig stor. Man giver intet igen. Det ændrer sig efter overgangsriten. Når man indtræder i de voksnes rækker, får man ganske vist forpligtelser, men også visse beføjelser. Forpligtelserne skal og må opfyldes for at hele samfundet skal overleve. Børnene (de unge)³² skal hærdes, for det at blive voksen kræver mandsmod og kvindestyrke. Netop derfor skal de igennem en hård og barsk indvielsesrite, der indikerer de forpligtelser den unge nu går indtil. Her er det at være *betwixt and between* i liminalfasen et mellemstadium, der skal overstås én gang for alle. Man forsøger på ingen måde at forlænge dette stadium.³³

Korsgaard mener, at det ud fra en religionshistorisk synsvinkel er bedre at sammenligne sport frem for konfirmationen med overgangsritualet. Heri har han helt uret. Som udgangspunkt har konfirmationen den samme symbolske betydning, som enhver anden overgangsrite har. At konfirmationen ikke har den samme betydning i det sekulære Danmark, som den havde tidligere, er en anden problematik.

III. Sportens mytologiske univers

Roland Barthes mytebegreb

»Opgaven er ikke at vise, hvorledes menneskene tænker i myterne, men hvorledes myterne tænker sig selv i menneskene, og uden deres vidende.« (Claude Lévi-Strauss: »Mythologiques, bd. 1. p. 20. Paris. 1964. Her citeret fra: Vor tids filosofi. Red. Poul Lübcke)

Myten er for Roland Barthes (1915-80)³⁴ en strukturel figur, en form for tale, som det hedder i den danske oversættelse af »Mythologies« (1957),³⁵ eller rettere en diskursform. Barthes mytologibegreb er langt bredere end antropologiens og litteraturforskningens. Myten dækker ikke bare den mundligt overleverede tradition eller den litterære genre, men også maleriet, fotografiet, reklamen, avisartiklen, trivialromanen, teatret, den politiske tale og sportsbegivenheden. Barthes definerer ikke sit mytebegreb ud fra de objekter, myterne omhandler, men alene ud fra den strukturelle form, der formidler et givent indhold.

Hans udgangspunkt er Ferdinand Saussures (1857-1913) strukturelle lingvistik, som grundlægges med foredragsrækken »On cours de linguistique générale« (1907-11), der udkom posthumt i 1916. Her ses sproget som et system af forskelle og relationer, hvor den grundlæggende kategori er tegnet. Tegnet har to sider, der er relationelt sammenkoblede: signifianten (det betegnende) og signifiéen (det betegnede). På dansk kan vi tale om tegnets udtryksside (lyd/bogstavkombination) og indhold (betydning). Barthes omsætter denne strukturelle semiologi i en række konkrete analyser af dels mytologien, dels af billedets retorik. Her udvider han Saussures begrebsapparat med fastlæggelsen af tegnets konnotative og denotative dimension. Altså at tegnet ikke bare har sin faste betydning

(Denotation), men at det i konteksten med andre tegn producerer en række associative bibetydninger (Konnotationer).

Myten er en betydningsmodus, altså en form, som historien sætter sig igennem. Formen er ikke afledt af tingenes natur, den er præcis en tale-måde eller en diskursform. Myten er et semiologisk system af anden grad. Hermed menes, at den er en metafortælling, der hæver sig op over det konkrete objektsprog, og op over de faktiske konkrete begivenheder. Den er en associationstotalitet mellem et begrebs-indhold og dets afbildning.³⁶ Myten består derfor af to dimensioner:

- 1) Et lingvistisk system: objektsproget
- 2) Metasproget, som er myten selv, der hæver sig over objektsproget.

Objektsprog har et henvisningsforhold til virkeligheden, tegnene referer til dets referent, f.eks. ordet hest referer til det konkrete dyr af arten *equida*. Ordene har her primært en denotativ funktion. Her er de kommunikerbare meddelelser anskueligt bundet til de konkrete tidslige og rumlige sagforhold. Det mytologiske metasprog er derimod billedskabende og hæver sig konnotativt op i en associationshelhed, hvor tegnene ikke længere refererer til en konkret referent, men til det almene. Myten giver altså en samlet tydning, mens objektsproget sagligt refererer.

Mytens måde at producere betydning på, kalder Barthes dens *betydningsmekanisme*. De faktiske tegn, den historie, der foregår uden for mytens form, bliver opslugt i dens begrebsindhold. Myten rummer altså et moment af historicitet i sig, men pointen er, at den trækker tegnene over i sin egen kontekst, hvorved denne historicitet ophæves. Myten omdanner det faktiske konkrete forløb til en beretning uden for tid og rum. Den udraderer ikke verden, men løfter den

ud af det konkrete historisk givne og ind i en form, der giver tingene natur-lighed, tidløshed osv. Myten er derfor et metasprog, fordi den foretager denne omstrukturering af dens objekt. Den besynger tingene istedet for at behandle dem.³⁷

Denne struktur produceres af betydningsmekanismen, der skaber en uopløselig enhed af mening og form. Myten forenkler virkelighedsindholdet og forstørrelser visse detaljer op, mens andre nedtones. Hermed fordrejes de faktiske proportioner. Analysen af myter bør derfor mærke sig denne fordrejning af det givne virkelighedsindhold, men aldrig uden at sammen tænke mytens form og indhold.³⁸

For at illustrere denne pointe kommer Barthes med et malende eksempel: Når han sidder i sin bil og kigger på landskabet gennem ruden, kan han enten indstille sine øjne på landskabet eller på ruden efter for-godtbefindende. Sådan er det også med myteanalyse: Enten kan man betragte det formelle perspektiv, som historien anskues gennem, eller også kan man betragte det fortalte indhold selv. Ruden er på engang nærværende og betydningsløs, landskabet er på en gang uvirkeligt og karakteriseret af fylde. På samme måde med mytens udtryksplan: Mytens form er tom, men nærværende, meningen er fraværende, men alligevel præget af fylde.³⁹ (se desuden bilag 1., der med illustrationer tydeliggør det mytologiske univers)

*Roland Barthes analyse af Tour de France som epos*⁴⁰

Roland Barthes er en af de første, der ser »bagom« cykelløbet. Han lægger ikke vægt på sportsbegivenheden set i.f.t. de almene sportsbegreber højere, hurtigere og stærkere, men ser cykelløbet Tour de France som en fremadskrivende episk fortælling eller

som en roman, hvor etaperne hver især svarer til enheden i et romankapitel.⁴¹

Han sammenligner Tour de France med Odysseus, der både er en tur fyldt med prøvelser og en total udforskning af de jordiske og navnlig menneskets grænser: »*Odysseus nåede adskillige gange til jordens ende. På samme måde strejfer løbet også på forskellige punkter den umenneskelige verden.*«⁴² Selve løbets geografi indskrives i dette epos, hvor natur- og vejrforhold personificeres, idet rytterne vurderer sig selv i.f.t. dem. Således bliver de enkelte etaper fysiske personer og fjender, rytteren skal bekæmpe. Etappen beskrives med adjektiviske synonyme som stridbar, klæbrig, glohed og tornet, der tjener til at angive, »*at rytteren ikke så meget kæmper imod en natur-vanskelighed som mod et substantielt tema, hvor han på én gang sætter sine følelser og sin vurdering ind.*«⁴³

De store cykelryttere, som er hovedpersonerne i den episke fortælling, har gudestatus. Deres navne reduceres og ophøjes i samme bevægelse. De får tilnavne, der er med til at opbygge stjernernes auratiske status. Samtidig er de lette at huske for et hengivent publikum. De befinder sig i en lukket heroisk verden, hvor man på de enkelte teamhold behandler hinanden med ridderlighedens karakteristika. Omfavnelsen udtrykker en usædvanlig euforisk stemning, som kun opstår i en sådan heroisk verden, der i sig selv er lukket og perfekt. Holdet er tydeligt hierarkisk opbygget med en kaptajn, en løjtnant og en mængde menige soldater,⁴⁴ hvis indtræden på arenaen degraderer helteposet til en roman.

Løbet karakteriserer Barthes som en dobbeltbundet tilstand af to alibier, det idealistiske/utopiske (i skikkelse af den opofrende rytter med den ædle moral, der kæmper mod overnaturlige kræfter – den overnaturlige sfære) og det realistiske (i

skikkelse af den tekniske direktør, der er det dialektiske element mellem samvittigheden og pragmatismen i form af mål og midler – den jordiske sfære). Netop p.g.a. denne sammenstilling mener Barthes: »...*at løbet er det bedste eksempel som vi endnu har set på en total og følgelig dobbeltbundet myte: Løbet er på én gang en myte der udtrykker fakta og som projicerer det mulige, det er både realistisk og utopisk.*«⁴⁵

Sportsjournalistik

Sportsjournalismens hovedformål er i dag ikke oplysning, men *underholdning*. Procentuelt udgør kamp-referaterne langt under halvdelen af dækningen af en sportsbegivenhed. Tit kan man f.eks. i Ekstra-Bladet læse det, der skulle være en kampreportage, uden egentlig at høre noget om kampen fraset resultatet, men en masse om hovedskikkelserne. Vi er altså ude i et *fiktionaliseret univers*, hvor de faktiske begivenheder og sociale omstændigheder skjules, mens de mytologiske fortællinger om succes, hæder, ære, storhed og fald igen og igen formidles til et publikum, der præcis får den vare, som de vil have. Ekstra-Bladet skriver ikke på denne måde for at glæde journalisterne, men fordi det er det behov, læserne vil have dækket: Behovet for genkendelighed, overskuelige konflikter, helte, fjendebilleder, og frem for alt succes og sejre. Hermed legitimeres og gentages sportens mytologi dag efter dag.

Sportspressen *eliminerer således ofte den sociale virkelighed*, som sporten udøves i, og konstruerer en adskilt virkelighed: en anderledes og fantastisk virkelighed, hvor mennesket kan udfolde sine instinkter, styrker og kreativitet: hvor det drejer sig om at vinde. Det drejer sig om at skabe *identifikation* mellem stjernen, holdet, nationalmandskabet og konsumenten

for en stund. Som i ugebladene lever vi os ind i de kendtes verden. Sporten er mændenes ugeblade.

Hvorfor er elitesporten objekt for denne fikionalisering og myteproduktion? Det er den primært, fordi den udgør et underholdningsshow ladet med historier. Her er klare aktører i helte og skurkeroller, her er forløb, her er begyndelse, krise, kulmination og afslutning. Kort sagt alle de narrative figurer, som myter gøres af. Desuden foregår begivenhederne, som omtalt i ritualafsnittet, i et særegent *rum*. Dette rum er i én optik hinsides samfundet, i en anden spejling af selvsamme.

Tiden rummer samme dobbelthed. På den ene side er sportsbegivenhederne hele tiden aktuelle, her og nu-begivenheder, der kalder på nyhedsdækning – ikke mindst i sensationspressen. På den anden side er sporten hinsides tiden i den forstand, at begivenhederne gentager sig i en uendelig række af kampe, nederlag, sejre, vindere, tabere. Hermed tilføres den journalistiske sportsgenre en karakter af *føljeton* eller *epos*: Som Odysseus sejler sportspressen uafslutteligt mellem Scylla og Karybdis. Det endelige slag bliver ikke udkæmpet: imorgen er der atter en begivenhed.

Enkelthed er en anden af de dimensioner, der fører til sportens mytologisering. Reglerne er simple, udøverne genkendelige og kontinuiteten, hvor man følger kamp efter kamp, skaber et *genkendeligt univers*. Det gør den *sproglige udformning* i sportsjournalistikken og dens *genre* også. Sportens enkle og klare billedsprog glider derfor uden vanskeligheder ind i læsernes hoveder, da de indforstået kender til denne verden indefra: som udøvere eller tilskuere. Medierne er samtidig publikums fordobling: man får forhåndstaler, oplevelsen, resultatet, interviews, analyser og baggrundsstof serveret, så man i yderste kon-

sekvens (og det er almindeligt i lænestols-Danmark) ikke selv behøver at se kampen: Der er reageret og tænkt for én.

Basalt kan myten nedskrives til polerne *succes og fiasko*. En trivial-sportsmyte kan *defineres* således:

– Et ideologisk forestillingssystem af berettende karakter, der har den funktion, at det bevæger interessebestemte modsætninger. Myten ophæver i fortællingens univers modsætningerne ved at flytte dem ind i et derealiseret rum.⁴⁶

Trivialmyterne organiserer begivenhederne i en fast *dybdestruktur*. Konflikterne bevæges ind i et *derealiseret rum*, hvor de forenkles til *arketypiske modsætninger*, helt enkelt kampen mellem de gode og onde, mand til mand. Alle de ydre omstændigheder fejes ind under gulvtæppet, til gengæld vindes et overskueligt, genkendeligt univers, hvor modsætningerne er klare, bevægelserne følgelige og resultatet måleligt. Sportens force som mytologisk råstof er afgørligheden, resultatet, der giver historierne afslutning, samtidig med at de kontinuerligt fortsætter i en uendelig progression. Sportens mytologi er den uendelige historie. Det er blot aktørerne, der ad åre udskiftes, rollerne, de spiller, er de samme. Historien er også den samme. Alligevel er sporten ikke kedelig: hvordan besætningen af vinder- og taberrollerne falder ud, ved vi nemlig ikke. Spændingsmomentet er intakt. Vi ved ikke, hvem der vinder. Det, vi ved apriori, er, at der findes en vinder, og vindermytologien og succeshistorien bliver så skræddersyet til den pågældende ud fra vanlig recept.

Gennem tekstanalyse, som vi skal se på om et øjeblik, er det nemt at udlæse sportens mytologiske bevægelse. Hvis man gør det gennem længere tid i Ekstra-Bladet og BT, vil man opdage følgende fire mytetyper:⁴⁷

- 1) *Den amerikanske drøm*: Den sociale opstigning fra ghettoen, slummet, arbejderklassen, den grå forstad til millionær og stjerne. Recepten er hårdt arbejde, en smule held og talent: Bokserne Mike Tyson og vores egne Jørgen Hansen, Johnny og Jimmi Bredahl er eksempler. Ole Olsen, Hans Nielsen og Jan O. Pedersen i Speedway. Det samme gælder inden for holdsporten f.eks. Frem mv.
- 2) *Succes gennem held*: Her er det Walt Disneys Fætter Højben, der udgør prototypen. Et aktuelt eksempel er Fredriks Havns anfører i fodbold, der vandt 4 millioner i Lotto. Janni Spies karriere fra kontorpige til millionøse er et eksempel uden for sportens verden. Ellers gælder det om at være i rette tid på rette sted: f.eks. den heldige udtagelse, den uretfærdige sejr, at resultaterne eller lodtrækningen flasker sig mv.
- 3) *Succes gennem talent*: I sportspressen forstørres talentet op til det afgørende karakteristikon, helten er et vidunderbarn med det magiske touch. Denne myte elsker vi alle at læse om, det er myten om det unikke geni, der blot skal kæmpe sig frem og bevise de kvaliteter, han eller hun besidder. Mytetype 1 og 3 skaber tilsammen den optimale sportshelt. Harald Nielsen, Laudrup'erne, Elkjær, Borg, Edberg, Cruyff, Platini, Pelé, Gullit – you name them.
- 4) *Myten om fiasko*: Nederlaget har sin egen mytologi. Den er ikke sportens foretrukne, selv om Ekstra-Bladet i sit øvrige redaktionelle stof foretrækker denne mytologi: aktuelt f.eks. Klaus Riskjær Pedersens nedtur. I sportens sammenhæng ved man, at succes sælger bedre end fiasko, men det næstbedste er heller ikke at kimses af (jvf. den nuværende dækning af Brøndbys problemer). Her ofrer pressen også gerne gårsdagens helte for en kvik

bemærkning. Myten her handler om medaljens bagside, dvs. det stof, der ellers nedtones: Nederlag, knuste karrierer, private derouter, skader, doping (f.eks. Kim Andersen, Ben Johnson, Katrin Krabbe), forliste familieforhold osv.

Gennem sin fiktionisering skaber sensationspressen et rart, trygt og genkendeligt univers. Læserens behov for oplevelse, identifikationspunkter og succes serveres dagligt i en stadig stigende mængde. Sporten udgør nu ca. 20% procent af det redaktionelle stof i BT og Ekstra-Bladet, om mandagen endnu mere. Det fiktioniserede univers skjuler ikke sandheden som sådan, faktisk er aviserne meget resultatorienterede i dobbelt forstand. Men læseren tilbydes en oplevelsesvirkelighed, en kort rejse ind i et andet rum, hvor alt er fortalt i klare forløb og med massiv billeddækning. Billederne underbygger de samme mytologiske træk som brødteksten: Vinderne, konfrontationen mand til mand og målene. Det er det, der tæller.

Verden forsvinder altså ikke, men den fordrejes gennem den mytologiske metafortælling, som Roland Barthes peger på. Om man anskuer skildringen af begivenhederne eller måden, de formidles på, er m.a.o. i Barthes forstand et spørgsmål om man fokuserer på ruden, vi ser igennem, eller på landskabet. I det følgende vil vi gøre begge dele i en konkret case: Johnny Bredahls EM-kamp mod Donnie Hood.

Case: Myten om drengen, der blev mand på en aften

Den 14. marts 1992 blev bokseren Johnny Bredahl europamester i bantamvægt. Ugen forinden havde hans bror Jimmi vundet samme titel i juniorletvægt. Disse begivenheder var selvfølgelig godt stof for sports-

pressen: de havde det hele: Helte, sejre, national stolthed, to arbejderdreng, der blev rige på en nat, osv. I det følgende skal vi se på, -hvordan Ekstra-Bladet og Berlingske Tidende dækkede begivenheden.⁴⁸

Fælles for artiklerne er, at de anslår de mytologiske strenge fra starten : Johnny er på én og samme gang både stærkt følelsesbetonet, ja grædende, cool og the greatest. Modsætningerne mellem skotten Donnie Hood og danske Johnny bygges op i billed-dækningen. Læg mærke til shortsenes henholdsvis dannebrog- og skotskternede design: Myten om nationalkampen: Vi mod de fremmede, iscenesættes fra arrangørernes side allerede i tøjets koder. Pressefotograferne Bent K. Rasmussen fra Berlingske Tidende og Ole Buntzen (EB) har valgt samme scene, samme motiv: Sejrherrers rituelle triumf over taberen. Den dyriske sejrusrus lyser ud af øjnene hos vinderen, mens skotten ligger groggy på kanvassen. I Berlingske Tidendes billedbeskrivelse er dommeren, ringen, tilskuerne og lokalet bortraderet. Her er det myten, der træder klart frem: Den basale kamp mand mod mand: Den sejrende ener, der overvinder sig selv og kaster sig ud i en triumferende potensattitude: Det dyriske instinkt har sejret. Hele den klamme atmosfære omkring Mogens Palles Dinnerstævner, lugten af penge, aftalt spil og andre uheldige konnotationer er ude af billedet, bogstaveligt talt.

Allerede i rubrikken fortsætter Berlingske Tidendes sportsredaktør Jens Carl Kristensen mytologiseringen. Kampen har ikke blot stået mellem to nationers bokser, men også mellem *civilisationen* og *naturen*. Johnny Bredahl repræsenterer teknikens sejr, altså den rationelle knowhow, der underlægger sig naturen og behersker den, – i kraft af indre selvbeherskelse og disciplin. I modsætning hertil beskrives Donnie Hood som »den tavse kriger fra Skotland,

identifikationen på alt eller intet stilen,« som mørbanket kød »tartar« og senere i billedet af »tyren i arenaen«: Her forlader vi helt Hotel Skandinavias røgfylde dinner-sal, og rejser over i mytologiens arkaiske verden:

»Man føler sig hensat til en tyrefægterarena med skotten som den frustrerede tyr. Alle ved, tyren har flest kræfter og buldrer vildt derudad – også den selv – men ligegyldigt, hvad den gør, stækkes og svækkes den for til sidst at blive henrettet af toreadoren. Forskellen mellem Johnny Bredahl og en toreador var imidlertid den væsentlige, at den nye europamester ikke havde nogle med i ringen til at hjælpe sig med at nedbryde modstanderen før vejen til »dødsstødet« var banet.«

Tyrefægteren Bredahl nedlægger altså den primitive rå, naturkræft, der blindt og »bulldozeragtigt« maser sig frem. Og efter 7 omgange er det ædle skotske kød grydeklart, som Kristensen skriver det. Mytologiseringsmekanismen tager helt den analytiske og selvkritiske dimension ud af Kristensens artikel: Hvor kommer disse arkaiske billeder fra? Ja, svaret er enkelt, det er skribenten, der projicerer dem ind i en verden, der leverer et velegnet råstof for artiklen.

Kristensens artikel hører til under kommentargenren, og var først i Berlingeren om mandagen, hvilket skyldes den tidlige deadline for søndagsavisen. Ekstra Bladet bragte allerede søndag »Johnny græd af glæde« og »Han var bare cool«, der genre-mæssigt skal forestille nyhedsreportage, men som alligevel rummer en del subjektive projektioner fra journalisterne i sig.⁴⁹ Den første fokuserer på myten om de to brødre og deres private relationer, den anden giver et kampreferat, men i dette stykke afspejlende nyhedsjournalistik ligger mytologiseringen lige om hjørnet:

En lynende rap serie på fem-seks stød fjerner de sidste kræfter...og spreder spindelsvæv i Hoods hjerne. Og så: det rituelle ring-drab. Perfekt timet. En lynende højre ryster Hood.en ram, ond, gemen højre tæver

ham i brædderne. Johnny er ny champ. Kun en uge efter Jimmi...nede i Paris. På vej ind til fighten kyssede Jimmi Dannebrog.⁵⁰ Et smukt og godt varsel. Så er det sagt.«

»Så er det sagt« er navnet på Kurt Thyboes faste kommentarklumme i EB. En sådan er »Johnny den største«. Artiklen er den mest mytologiserende af de fire. Her får vi en eksemplarisk version af de mytologiske tilskrivninger, som pressen projicerer ind i begivenhederne. For det handler ikke længere om selve kampen, men om *drengen, der blev mand på en time. Det er altså overgangsrithens mytologi*, som Thyboe gennemspiller.⁵¹ Før kampen er Johnny: »sky, genert, næsten selvudslettende...så drenget.« Men i liminalitetsfasen tager fanden ved knægten ifølge Thyboe. Pludselig besidder han: »en charisma af stolt, flabet arrogance...sitrende selvtilid« Som overgang til ringen kysser han flaget, den overtroiske besværgelse af det nationale symbol. Og efter sejren samler Thyboe sine iagttagelser således: »På mindre end en halv time så jeg en dreng blive voksen«. Særligt hæfter han sig ved sejrherrens øjne, der pludselig er radikalt anderledes end den sky drengs nedslåede blik før kampen:

»Mest af alt erindrer jeg de øjne, så brændende...Så stærke... Så vildt glødende...To laserstråler, der skærer gennem hans fjende...og langt ud i mørket omkring ringen...med budskaber fra en verden, kun få mænd kender...den sjældne verden, kun få atleter kan psyke sig ind i.«

Læg mærke til verbet: at psyke sig ind i: her er vi ovre i fiktionens virkemidler, og det er Thyboe også, idet resten af artiklen dybest set spejler mandomsmytten, sådan som den udspiller sig i Kurt Thyboes indre. Han inddrager her beskrivelser, der udtrykker følelsen af vægtløshed i liminalitetsfasen, hvor kampen mod døden og tilværelsens urkræfter udspilles:

»Jean Claude Killy, dette styrkløbsgeni på ski skrev: Under det intense psykiske pres, når jeg racer ned af bjerget, husker jeg unikke øjeblikke, hvor tankens kraft føltes stærkere, hvor min evne til at sanse, forstå, vurdere alt omkring mig, var krystalren! Charles Lindbergh, piloten, der i -27 som det første menneske i verden passerede Atlanten i fly, skrev i sin bog om dette at bevæge sig på de yderste grænser: al følelse af smerte forsvinder, jeg fornemmer ikke min krop har nogen vægt, jeg er uafhængig af de fysiske love, de fysiske grænser...jeg drives frem af kræfter, jeg ikke mere selv kontrollerer, kræfter stærkere end naturen har givet mig!«

Denne myte skal nu blot appliceres på Johnny Bredahl, og det er det, Thyboe bruger resten af artiklen på. Objektivt ved han ikke, hvad der er gået for sig i Bredahls hoved under kampen, og aktøren kan næppe heller selv gøre rede for det. Vi er altså helt på mytens overdrev, når Thyboe konkluderer:

»Men hvad er det reelt, der har ændret Johnny Bredahl fra en lidt genert, sky dreng til en moden, elegant boksekunstner...til en arrogant ringbisse...en killer? Det handler om psykologi. For det er altid din hjerne og de ting, du fodrer din underbevidsthed med...dit sind...din sjæl...der afgør, om du er vinder eller taber. I dit liv, i dit fag, i din idræt. Når den pæne facade er skrækket af – og når du når ind til de mest rå, primitive instinkter. Der, hvor du lever...eller »dør««

Her er den mytologiske projektionsmekanisme fuldendt: denne moderate boksekamp er nu endt på det arkaiske niveau, hvor de primitive instinkter afgør, om man vinder, taber, lever eller dør. Det er her, drenge bliver til mænd. Og det er her overgangsrithens mytologi sættes i sving. Så er det sagt.

IV. Konklusion

*Allerede myten er oplysning, og oplysningen slår tilbage i mytologi.*⁵²

Oplysningen og den moderne videnskab aflivede i vid udstrækning religionernes riter og myter gennem analytisk opløsning. Verden blev sekulariseret. Men myterne og

riterne er ikke af den grund forsvundet ud af vores kultur. Mennesket har åbenbart et dybt behov for disse grundlæggende strukturer, som sætter sig igennem på trods, ikke mindst i den moderne sport, som denne opgave har illustreret. Det er ikke noget, vi tænker over til hverdag. For at blive i Roland Barthes billede, så kigger vi mere på selve sporten gennem vores vindue til verden, end på de former den formidles igennem. Denne opgave har istedet fokuseret på de rituelle og mytologiske dimensioner i sporten. Hermed er det også klart, at denne optik begrænser udsynet for andre dimensioner i sporten, men sådan er det altså, og sådan skal det være.

Sportsjournalistikken spiller på vores behov for mytologisk virkelighedsflugt. Igennem myten, som den iscenesættes i sportskildringerne, fjerner vi os for en stund fra den grå dagligdag. Vi identificerer os med heltene og glæder os over deres sejre, som var det vores egen. I sportsjournalistikken er myten altså ikke et grundlæggende indhold, en færdig mytologi, men en narrativ dybdestruktur, som begivenhederne indskrives i. Om journalisterne er sig denne bevægelse bevidst er tvivlsomt. Om det læsende publikum er det, er endnu mere tvivlsomt.

Ritualet udspiller sig i et rum adskilt fra hverdagen, mens myten skaber et rum, der hæver sig ud af den virkelighed, den bygger på. Kampen udspilles i ritualets liminalitetsfase, som adskiller sig fra hverdagen ved at have sit helt eget regelsæt, ligesom der i myten udspilles en overnaturlig kamp, hvor aktørerne typologiseres og modsætningerne gøres enkle og entydige, dybest set en kamp mellem os og dem, mellem det gode og det onde. Denne kodning af sportsverdenen genfindes i tilskuerernes subkulturer som hooligan- og roliganbevægelsen, hvor fællesskabet konstitueres som et tegnfællesskab og et fællesskab om rituelle handlinger:

Det være sig i tøj, farver, flag, klaphatte, kampråb og -sange, heltedyrkelsen, slagsmål mod udeholdets tilskuere osv.

Sporten har sit helt eget mytologiske univers, der ligesom alle andre myter, på den ene side reflekterer det samfund, i hvilken den har betydning, på den anden side er den tilknyttet *Unio mythica*, der står hævet over enhver form for historisk og kulturel referenceramme.⁵³ Netop derfor kan myten fortælles på forskellig vis afhængig af tid og sted, uden at den dermed mister betydning. Den er blot en tidsvarende interpretation af *Unio mythica*, der er universel og transcendent. Uden den bagvedliggende *Unio mythica* ville myten miste betydning eller pondus. Vi berører noget uforståeligt med forståelige ord.⁵⁴

Sportens arketypiske myte er *kampen*.⁵⁵ I den modererede form er det kampen, der iscenesættes i et bestemt rum, hvor den foregår efter fastlagte regler og mønstre. Sportens ritualer forholder sig til denne mytologi ved sine handlingsformer. Således gentager ritualet i kropslige attituder, det som myten fortæller. Men kun ved at ritualet ændrer sig og tilpasser sig tidens behov, kan den bagvedliggende myte fortælles.

Ritualer og myter hører dialektisk sammen. Myten er den bagvedliggende, metafysiske reference, som ritualet reflekterer i sine handlingsformer. Ritualet gør myten forståelig gennem visualisering. Myten rummer en narrativ dybdestruktur, som vi ubevidst applicerer på et givent historisk materiale. På samme måde ændrer ritualet sin modus vivendi afhængigt af de koder som det pågældende samfund, hvori det udspilles, forstår. Med andre ord: Myten er den bagvedliggende referenceramme, ritualet er den dynamiske handling, der adskiller sig fra andre adfærdsformer ved at iscenesætte og legitimere det mytologiske univers, som det afspejler.

Teknikkens triumf over den rå kraft

Kommentar

af
Jens Carl
Kjærstam

Ingen var på forhånd i tvivl om, at Johnny Bredahl var den bedste bokser af de to EM-konkurranter på Hotel Scandinavia sent lørdag aften.

Men kunne han stå distancen mod den svingende, lugtende og mere rutinerede Donnie Hood fra Skotland?

Ville det være muligt at holde den skotske slagmus på afstand i en hel kamp - kunne først mod venstrehånden og så hold med kontrachancen mod højre?

Ja. Og med udgang boks-kunsten.

Med undtagelse af et utopisk sekund i 3. omgang, der kunne være blevet katastrofalt, lykkedes det Johnny Bredahl at udføre træner Kjeld Kroghs kloge taktik med ekserplastrak overblik, mod og tåle.

Og med et forrygende effektivt kårkæk i 7. omgang, da skotten blev slået ned af et par forkørende torso og skarpe højrehåndskryds og blev stoppet.

Færdiggjort og uafviklet. Johnny Bredahl i en ny rolle som europamester i professionel boksning var en kædetagning.

Han sluvr stærk sig hist og her ved at være den ene halvdel af et par brødre, der

er europamestre på samme tid.

Storbroder Janni Bredahl vandt som bekendt EM-titlen i juniorletvægt ved at stoppe franskmænden Pierre Lorey i 11. omgang forrige lørdag i Paris.

Hvis den glade familie sprængte budgettet med størstedelen i nyttigt guld på flasker natten til søndag, var det fantastisk. Hvis den triumf for de to friske brødre - og for dansk professionel boksning - var helbed.

Og ikke mindst for den tekniske bokser, som man kunne frygte var ved at falde i den hårde konkurrence med dagens muskelmænd og kvælbekvæmmer, der baserer sig på rå kraft og slagstyrke.

Og som et svar på holdt fra sig, hvis man ikke har vægt og stoppestøt.

Johnny Bredahls indsats mod den bævse løber fra Skotland, identifikationen på alt-eller-intet-stilen, var en smuk demonstration af klassisk boksekunst.

I samme sekund, offensive Hood lagde an til at springe sine sving ind, så skottens centre som et stempel i hans ansigt. Ivis førte hurtigt chokgetude fra bræk blødhed over i det tarzai røde.

Man sølle sig bemst til en tryktagningen med skottens som den frustrerede tryk.

Alle ved, tyren har flest kræfter og budfrer vist derude - også den selv - men Egegyfthet, hvad den gør, støkkes og svækkes den for til visst at blive henrettet af vorekørene.

Forsiklen på Johnny Bredahl og en forstøder var

modertid den væsentlige, at den ut europamester ikke havde angde med i ringen til at hørle sig med at nedbryde modstanderen, for vejen til dødsstødet var banet.

Det job udførte han selv med eksemplarisk disciplin, koncentration og fokus-kunnen.

Ug de skudtne undtagelsesvis glippede i 3. omgang og han blev sendt i gulvet af skottens langte venstrehånd - en medliden ting mellem et hook og en springende uppercut - viste skottens også styrke.

Efter tællingen boksede han og ud af enskeligheden med en behersket men iskold beregnet offensiv, mens han hele tiden passede på sig selv.

En flot deltagelse i forløbet, ingen, der til på et højt

undtagelse af mistale trædie.

Det er en bydelte af se en veld og langst svingende højdevar ustandeligt læv haller i luftet og selv til buler i trøstpartiet, ford rådet for dens destruktior såls igen og er væk, før det er fremme.

Selv om Johnny Bredahl ikke er fysisk besiddet bokser, blev man svært klar over, hvor det bar hen.

Selv adelt skotak lød og blod kan ikke udgå at blive påvirket af et hav af rent og effektivt udførte ligestød. Og allerede i 6. omgang var Donnie Hood grydeklar.

Efter igen at have køkket nogle venstrevæng, der manglede flere centimeter i ar nå ind, blev han stoppet af danskernes venstrevæng og sendt til tælling af et kryds.

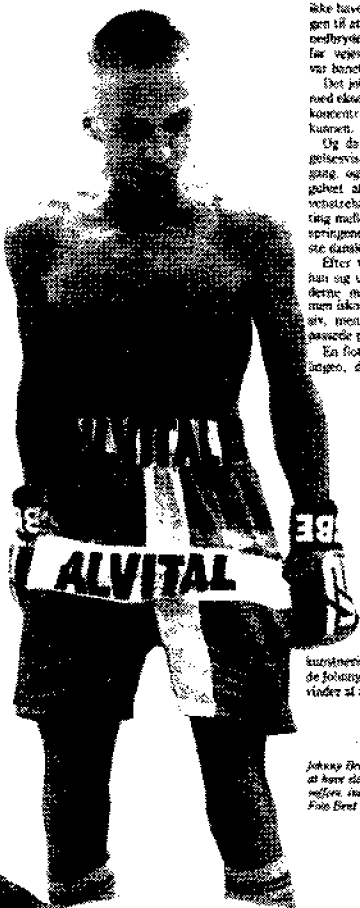
Han kom op uden språge tegn på at være fysisk rystet - men psykisk var han på dette tidspunkt i humoral position.

Og da Johnny Bredahl fulgte chancen op i 7. omgang med højren efter påny at have slået mod venstren, hørte sekkedepibeerne Gudnastalere for Donnie Hood.

Han faldt tungt på ryggen i ringens midte samtidig med, at sekundantens håndklæde trykkes ind i ringen som tegn på total kapitulaton.

Boksekunsten havde sørret, selv om vi sål med livet i hænderne i 3. omgang.

Det var bare flot, Johnny.

Europamesterik niveau og havde Johnny Bredahl som klar vinder af alle omgange mod

Johnny Bredahl var så blødt og koncentreret, at han efter at have slået Hood i gulvet i 7. omgang blev slået ned af sig selv, indtil kamplederen forvandt kampen.
Foto: Brest K. Kjærstam.

Bilag 1. Berlingske Tidende den 16. marts 1992.

så er det sagt

Kurt Thyboe

Jeg har smidt en gammel rock-skive på grammofo- nen...og den inciterende, rå rytme hæmmer i mine værer.

Go Johnny...go, go, go... Johnny B. Good?!

Perfekt lyd-kulisse til video-filmmødet, jeg lærer, da- gen derpå, ryder in- tenat...mens jeg gæsser, da Johnny frækt, begæret, ar- rogant... ta' EM-tit- len...krøner sig selv til champ!

Go Johnny go, go, go! Og tankerne strejfer til de dage, for et par år siden, da krægten med den spædne bokse-hjerne "trængte sig ind i mit univers...for god, alt for behøvsig god til at blive overlevet...men stadig, dengang, for så forbløffende kort tid siden, så sky, øm- mert, næsten selv-udaltnen- de...

Så drængt, så barnligt forbløffet over, han kan 'love' og bøj sig i dette kyniske game... så venligt afvæb- nede i sin ægte undren over, han kan 'overleve', og seje...i dette barsk, brutale miljø.!

Dengang slet ikke selv klar over de strejf af det geniale, der karakteriserer hans 'blændende talent'.

Og jeg ser ham nu, 'dron- ge' i ringen, i sekundene før fighten... en titlen...denne charisme af stol, flabet ar- rogance...strævsede selv-ti- lid.

EN DRENG BLIVER VOKSEN

Han kysser Dan- nebrog...blidt, sørbødigt.

Så får han et gemmet "kind-kys"...og "kysser" giv- et!

Så kysser hans fænde can- vassen!

På mindre end en halv time oplever jeg en dreng blive voksen!

Og så løber jeg ham, se- kunder efter sejren, med dette barske stærk af 'venlig', baseret sten-bro- charme, koldde replikken ud, der i et lyn-glimt gi'r hans ægte, ærlige personlig- hed, da en reporter spør, hvad en rybtet champ går efter.

"Jeg går efter at blive stiv i søt.!"

Men mest af alt erindrer jeg de øjne.

Så blændende...

Så stærke...

Så vildt glædende...

To laser-stråler, der skær- er gennem hans fænde og langt ud i mørket omkring ringen, med budskaber fra en verden, kun få måned- kender...den spædne ven- den, kun få alderer over et i psyk sig, med i.

Jean Claude Killy, dette styrtløbs-geni på ski, skrev: "Inder det intense psyk- iske pres, når jeg racer ned ad bjerget, husker jeg unikke øjeblikke... hvor tankens kraft føles stærkere, hvor man over til at sige... forstå- vendere alt omkring mig, var krydses klar, ret!"

Den sky Brodahl er blevet en 'killer'. Da Hood lå ned, syntes det som om kampplæjer Parodes måtte holde danskeren fra at trænge skotten helt ned under gulvet i vækssalen. Foto: Ole Buntings

JOHNNY DEN STØRSTE

Charlie Lindbergh, pilo- ten, der i '29 som det første menneske i verden passere- de Atlanten i fly, skrev i sin bog, om dette af bevæge sig på de videste grænser.

"Al følelse af usæret for- svæder, jeg fornemmer ik- ke, mit krop har nogen vægt, jeg er anfhængig af de fysiske love, de fysiske grænser...jeg drøves frem af kræfter, jeg ikke mere selv kontrollerer, kræfter stær- kere, end naturen har givet mig."

Johnny såede dørve og og tosnæde lang tid i den spædne, mentale verden, forladt net, da han i 3. om- gang, gys, gub, tobi, quh, apidder sin fænde 64 gange med et rappe, bøde venstre-hånd da han i 3. om- gang, ryges sig fra en bløde- de led, ordrette, da hans kvastende øjne kender sig

nalet: "Jeg er sgu ikke fæ- stig, du kan ikke skre mig, kar du mer", så kom, jeg ta' det hele, da han i 7. om- gang, perfekt timet, udfører det rituelle 'ring-drab'. En byende bølge rytter Donnie Hood, spreder opdelvæ i hans hjerne, en ram, end, gemen hope tæser ham i brodderne!

REN PSYKOLOGI

Men hvad er det, der skil- ler en fyr ud fra mængden, skaber en champion, hvad er hemmeligheden, der få- der skaber en vinder?

Talent, med glimt af ver- densklasse...denne søs vel- je? Ahh ja.

Eventu til at sige det men- tale hudslib til sig, når en kundest Kjeld Krøgh blidt, roligt, overbevisende men- ner: "Du har det godt, du føler velbehag du ta' min

no, chancen kommer om lidt? Ahhh ja!

Men hvad er det, reelt, der har ændret Johnny Brodahl fra en lidt gensert, sky dræng, til en moden, sel- vægt bokse-kunstner...til en arrogant 'ring-boss'...en 'killer'?

Det handler om psykologi. For det er sålid den hjerne, og de ting, du finder din underbevidsthed med, dit sind, din sjæl...der afgør, om du er en vinder, eller en taber. I dit liv, i dit dag, i din drøm.

Når den pæne facade er skrudd af - og du når ind til de rå, primitive instink- ter. Der, hvor du le- ver efter det."

Bag kulisserne har idræts-psykolog Kim Vad- strop spillet en væsentlig rolle. "Du har det godt, du føler velbehag du ta' min

tryk. Så gjorde jeg ham glad. Så lærte han at være selv- kritik. Lærte, det er i orden at græde, når man skruller sit sind rent. Så sø jeg: Hvem er du? Du er fræk, du har arrogancen i dig, du har strejf af det overlegne. La' vær' og kvæl det. Via verden det. Vær den, du er. Vær alle, hvem Johnny er. Så ka' du aldrig tabe.!"

Lørdag, den mod midnat, viste Johnny verden, hvem han er.

The Champ. Så er det sagt.!

Johnny Brodahl viste verden, hvem han er - den bedste. Foto: Ole Buntings

Noter

1. Oplysning betyder med Kants ord, at mennesket træder ud af sin selvforskyldte umyndighed. Gennem oplysning hæver mennesket sig over naturtvangen og opnår et produktionsherredømme. Fornuftens herredømme hviler på beherskelsen af den indre natur. Naturtvangen ophæves gennem selvtvangen, det sublimerende driftsafkald. Vejen til frigørelsen går gennem drabet på de religiøse totalitetsforestillinger, myterne. Myten rummer som billede allerede et oplysningsaspekt i sig, men netop kun et ringsluttende billede. I myten tager mennesket ærbødigt sin naturudleverethed på sig. Oplysningen afmystificerer myterne gennem adskillelse.
2. Værket skrives i Los Angeles i 1944, hvor forfatterne eksillerer. De stiller sig selv den opgave at forklare, hvordan den vesterlandske og i særdeleshed tyske oplysning har kunnet havne i nazisme, barbari og Auschwitz' udryddelseslejre. Svaret for dem er, at den blinde rationalitet, som kapitallogikken gør til den dominerende tænke måde, havner i ideologi, kulturindustriel fordummelse, fordi fornuften her giver afkald på dens vigtigste opgave: Kritikken af sig selv.
3. Med moderne sport mener jeg den nye kropskultur, der udvikles i England i 1700-1800 tallet og som opstår i Danmark omkring århundredskiftet. Man vægrer sig ofte ved at sætte direkte årstal på den moderne sports oprindelsestidspunkt i England. Der opereres ofte med den vage datering: »for ca. 200 år siden«. Se f.eks. Ove Korsgaard. *Centring* 80/3 p. 118. Eller man lader den moderne sports udvikling strække sig over en lang periode, som f.eks. Allen Guttmann, der mener, at sporten tog form over en 150 årig periode fra det tidlige 18. årh. til det sene 19. årh. *From Ritual to Record* (1978) p. 57.
4. Blanchard, K. & Cheska, A. T. (1985) p. 55.
5. Whaling, F. (1983) p. 213.
6. Øllgaard, J. (1987) p. 50.
7. *Ibid.*
8. Korsgaard, O.I. (1986) p. 7. Korsgaard er dog ikke helt præcis i sin skildring af forholdet mellem ritual og myte set i.f.t. sport gennem bogen. Han beskriver dem på den ene side som dialektiske og på den anden side som adskilte områder. Se hans afsnit: »Sport som religion« p. 125-131.
9. Fridberg, Torben. *Danskerne og kulturen. Socialforskningsinstituttet, rapport 89:8. Kbh. 1989.*
10. *Ibid.* p. 128 der citerer Coubertin: »For mig betyder sport en religion med kirke, dogmer ritualer ... men navnlig med en religiøs besættelse«.
11. Eksempelvis Prebish, C. p. 288 (1989) der skriver: »For me it is not just a parallel that is emerging between sport and religion, but rather a complete identity. Sport is religion for growing number of Americans, and this is no product of simply facile reasoning or wisful thinking. Further for many, sport religion has become a more appropriate expression of personal religiosity than Christianity, Judaism, or any of the traditional religions.« Forbindelsen mellem sport og religion har man ikke dyrket i særlig grad herhjemme. Ove Korsgaard og Hans Bonde har dog givet ansatser til sådanne integrerede analyser, ligesåvel som tidskriftet *Centring's* temanummer om Sport og Religion nr. 86/1 har gjort det, via bidrag for såvel historikere og teologer.
12. Religion fortolker forholdet mellem, hvad der foregår inden for det kommunikerbare (alias samfundet), og hvad der ligger hinsides kommunikationen, i samfundets uberherskelige omverden ... Det blik som religionen fører ind over verden, er et blik, der skelner mellem immanens og transcendens ... *Transcendens »Himmelen«* er noget sikkert og varigt (Gregersen, N. H. udlægning af Luhmannp. 103-108 1992). Hos Durkheim klassificerer religionen verden i to sfærer: en hellig og en profan. Det, der konstituerer den religiøse praksis, der altså hører til i den sakrale sfære, er tro og riter. Det sakrale udskiller sig gennem sin praksis fra det profane, dvs. det omgivne samfunds praksis. Religiøs tro er repræsentationer, der udtrykker den hellige sfæres natur, mens riter er regler for menneskets handlinger, når det er stillet over for hellige objekter. Totaliteten af riter og trossætninger udgør en religion. Religionen kan ikke reduceres til et enkelt fænomen, men udgøres af et konsistent kultsystem. Et samfund, hvis medlemmer tænker ensartet på det hellige og oversætter den fælles grundlag til en praksis, udgør en kirke. Durkheim når derfor frem til følgende samlende religionsdefinition: En religion er et forenet system, af trosforhold og handlinger, som forholder sig til hellige ting, som isoleres og omgives af forbud, trosforholdene og handlingerne forbinder alle tilhængerne i ét moralsamfund, som kaldes en kirke. (Riis, O. p. 17 1986).
13. Moore, S. & Myerhoff, B. giver eksempler på mange sekulære ritualer: Politiske møder, retsmø-

- der, installeringer, rejsegilder og eksamensfester osv. Kriteriet er, at de er en del af det sociale liv. p. 4 (1977).
14. Peter Berger skelner imellem samfundordenens to poler nomos og anomi: »Ethvert socialt opbygget nomos står hele tiden overfor muligheden af at det kan bryde sammen i anomi« eller sagt med andre ord: »... er ethvert nomos et forsvarsværk rejst mod kaos' potente og fremmede kræfter.« p. 34 (1974).
 15. Durkheim er den ubetvivlelige grundlægger af den franske sociologi. Han var redaktør af det første franske fagtidsskrift, *L'Année Sociologique* og bestred det første professorat i faget (Sorbonne 1913). Han havde en kreds af elever, som sidenhen blev fortalere for den funktionalistisk-positivistiske sociologi. Durkheims hovedtema gjaldt samfundets integration og dets fælles moralgrundlag. Med udgangspunkt i sit feltarbejde blandt australnere, hvis religionsform han så som prototypen på de mere »komplekse« kulturers religion, fremførte han flg. tese: næsten alle væsentlige samfundsinstitutioner er affødt af religionen.
 16. Kardinalpunktet for enhver religionssociologisk definition af religionens funktion er i grundlæggende træk: at anskue religion, som det konstitutive i etableringen og opretholdelsen af en samfundsmæssig orden. (Gregersen, N. H.s udlægning af Luhmann p. 97, 1992).
 17. Riis, O. p. 21 (1986).
 18. Johnstone, R. p. 142 (1975).
 19. Birrell, S. Artikel i *Centring* 1980/3 p. 132.
 20. *Ibid.* p. 135.
 21. Browne, R. (ed.) 1980.
 22. Turner, V. in *Play, Games and Rituals* ed. Harris & Park (1983) p. 139-140.
 23. Nielsen, Niels Kayser p. 54 in *Kropskultur og idræt* (1990) ed. Hansen, Jørn m.fl.
 24. »Den moderne sport implicerer en etos for erhvervet status gennem præstation snarere end tilskrevet status«, jvf. Guttman, Allen in *Centring* 86/1 p. 42. Helt i tråd med liberalismens princip er det den individuelle præstation, der tæller, snarere end privilegier opnået gennem f.eks. adelig byrd.
 25. Arnold van Gennep in *Rites de passage* (1909).
 26. I en artikel, in *Play, Games and Sport* ed. by Harris & Park (1983), giver han endog udtryk for, at hans model kan bruges i sportslige sammenhænge, se p. 123-187.
 27. Turner, V. (1977) in forordet.
 28. Ovennævnte model brugte jeg også i min seneste opgave i min analyse af de olympiske lege. Jeg har også taget den med i denne opgave, idet den på overbevisende måde viser det, der adskiller en sportsbegivenhed fra dagligdagen, og dermed gør den til et ritual på lige fod med det religiøse.
 29. Det er vigtigt at skelne imellem det såkaldte a-hold (eliteudøverne) og b-holdet (konsumenterne af sporten). A-holdet skaber identitet via deres sport. Man er primært fodboldspiller på Frem's førstehold eller u-landsholdspiller på det danske nationalmandskab frem for at være halvdagslagerforvalter, ekspedient osv. Konsumenterne derimod spejler sig i deres sportshelte for en stund. De lader sig identificere med dem i den fiktivt skabte virkelighed, som sportens adskilte rum udgør. Det er netop formidlingen mellem de to verdener som ritualet og myten muliggør.
 30. »Verdens sjoveste nedtur« artikel af Jesper Rovsing Olsen i *Kompendium - Sport* samlet af Jim Toft Odense Universitet 1991.
 31. Titlen på tv-2s forrige plade: »Vi bliver alligevel aldrig rigtig voksne« fortæller sandheden om vor tids kultur, snarere end en af gruppens mere kendte titler: »Rigtige mænd gider ikke høre mere vrøvl«.
 32. Hos naturfolk finder man egentlig ikke udtrykket ungdom. Du går direkte fra barndom til voksenalder via overgangsriten.
 33. Blandt naturfolk kan en sådan overgangsrite være fra en dag op til fem år som hos Thonga stammen i Sydafrika.
 34. Barthes udgangspunkt er semiologien. Han grundlægger det, der siden er blevet kaldt den franske strukturalisme sammen med navne som Lévi-Strauss og Michel Foucault. Især de strukturelle dimensioner i myter og billeder optager ham i hovedværkerne »*Mythologies*« (1957), »*Element des Sémiologie*« (1964) og »*System de la mode*« (1967). Efter en periode som ideologikritisk strukturalist forskyder Barthes interesse sig i 70erne mod kærlighedens sprog i citatmosaikken »*Kærlighedens forrykte tale*«. Og senere mod sit eget sprog i selvscenesættelsen og selvbiografien »*Roland Barthes par lui-même*« (1975), der på dansk fik titlen »*Af mig selv*«.
- Barthes styrke ligger i den sensible læsning af kulturens fænomener som tegn, og i hans evne til at anlægge en uventet optik på hverdagslige fænomener.
35. Ronald Barthes: »*Mytologier*«. Rhodos. Kbh. 1969: Forkortet dansk udgave.
 36. *Ibid.* p. 149.
 37. Barthes, R. p. 177.

38. Myter er ikke i sig selv ideologiske, men den form, hvori et budskab formidles. I denne sammenhæng er det nemt at se, hvorfor Barthes begreber blev så operative for den marxistiske ideologikritik, der præcis søgte at afsløre den fordrejning, der lå i merværdiproduktionen, pengeækvivalenter, vareformen og arbejdets fremmedgørelse.
39. *Ibid.* p. 159.
40. Dette afsnit er en del af den synopsis, som jeg udarbejdede i samarbejde med Carsten Skov, der i sit eksamensprojekt bruger denne optik som springbræt for en analyse af Jørgen Leths cykelfilm.
41. Barthes, R. p. 79.
42. *Ibid.* p. 80.
43. *Ibid.* p. 79.
44. Barthes sammenligninger ligefrem teamholdene med en moderne hær, som lægger hovedvægten på materiellet og personellets antal, og hvis kampe mod de andre nationalteams kan sætte den nationale sindbevægelse i kog.
45. *Ibid.* p. 85.
46. Lars Kabel: »Virkelighed som opleves« p. 17.
47. Her bygges der på Kabel. p. 24.
48. Artiklerne var følgende. Læg mærke til det mytologiske anslag allerede i rubrikkerne (overskrifterne):
 Kurt Thyboe/Vagn Nielsen: »Johnny græd af glæde« (EB 15.3.92).
 Kurt Thyboe: »Han var bare cool« (EB 15.3.92).
 Kurt Thyboe: »Johnny den Største« (EB 16.3.92).
 Jens-Carl Kristensen: »Teknikkens triumf over den rå kraft« (Berlingske Tidende 16.3.92) (SE BILAG 1-3).
 I Medieforskning bruger man Læsarhedsindex (LIX) som et tal for tekstens sværhedsgrad. Lix udregnes sådan:
- Antal ord i teksten*
100 x antal ord over 6 bogstaver
- Antal punktummer + Antal ord i teksten
- Læsarhedsindexet var for de tre artikler fra EB ca 25, mens artiklen fra Berlingske Tidende lå på knapt 40. 20 er meget let, 40 er middel og 60 er svær, mens 80 er meget vanskeligt kancellisprog. Det fortæller os lidt om niveauet, sportsjournalistikken og navnligt læserne bevæger sig på.
49. Det er et generelt træk for sportsjournalistikken, at den overtræder den presseetiske tommelfingerregel om fuldstændig adskillelse af nyheds- og meningsjournalistik.
50. Det må være Johnny, der menes, red.
51. Dette eksempel modsvarer ikke min kritik af henholdsvis Korsgaard og Bonde. Det er Thyboe, der bruger disse metaforer for at give skildringen emfase. Det er ikke Johnny Bredahls egen oplevelse, der refereres. Johnny Bredahl vil ikke med denne sejr forlade ringen for ever and good, som en overgangsrite ville kræve. Han er lige begyndt.
52. Adomo/Horkheimer: »Oplysningens dialektik« p. 14.
53. Dupré, W. p. 290 (1975).
54. Sportens myte er derfor i yderste konsekvens ikke spor anderledes end angmagsalik-eskimoernes myte om havkvinden, der holder sælerne inde-spærret, således at de ikke finder jagtbytte. Angmagsalik eskimoernes myte forklarer baggrunden for, hvorfor det er vigtigt at være på god fod med havkvinden og ikke ødelægge hendes bolig - havet. Således har den en opdragende effekt, der er—nødvendig for, at det pågældende samfund kan fungere ud fra de præmisser, det nu engang har. (*Ibid.* p. 210).
55. Til tider projiseres en ydre kamp direkte ind i sporten. Et sigende eksempel er den vedvarende magtkamp mellem Barcelona og Real Madrid. For katalenserne er en sejr over Real Madrid ikke blot en sejr over fodboldholdet Real Madrid, men en sejr over den forhadte centralregering i Madrid. Denne bagvedliggende politiske kamp kom tydeligt til udtryk i den katalanske delstats præsident Jordi Pujols udtagelse til pressen efter at Barcelona vandt Europa Cup finalen på Wembley d. 21. maj i år. Han så »El Barcas« sejr over Sampdoria fra Italien som en hævn over ærkerivalerne Real Madrid, der derved ikke fik æren: »Vi har lidt og lidt, men lidelsen har ikke været forgæves. Endelig. Endelig kan vi græde og juble«. Alt imens skreg de hysteriske masser på gaderne: »Længe leve Barcelona. Længe leve Katalonien«. Det minder meget om dengang de gamle mænd i Barcelona, der - efter en storsejr over Real Madrid - sagde de historiske ord: »Nu kan vi dø med ro i sindet«. (Berlingske tidende d. 22/5-92).

Litteraturliste

- Adorno, TH. W & Horkheimer, Max: »Oplysningens dialektik«. Gyldendal. Haslev. 1972
- - Andersen, J. Erslev m.fl.: Det moderne - en bog om Jiirgen Habermas. Modtryk, Århus 1986.
- Baal J. Van & Beek W. E. A. Van: Symbols for Communication. Van Gorcum, Assen 1985.
- Barthes, Ronald: »Mytologier«. Rhodos. Kbh. 1969:
- Berger, Peter: Religion, samfund og virkelighed. Nørhaven. Viborg 1974.
- Birell, Susan: Sport som ritual - karakterstyrkeprøver og ledestjerner. Centring 80/3. Forlaget Bavnebanke.
- Blanchard, K. & Cheska, A. Taylor: The Anthropology of Sport. An Introduction. Bergin & Garvey Publishers, Massachusetts 1985.
- Boile, Peter Nielsen (ed.): Religionshåndbogen. Gjel-lerup & Gad, København 1990.
- Bonde, Hans: En stålsat karakter i et stålsat legeme. Speciale, Københavns Universitet 1986.
- Bonde, Hans: Den sportslige askese. Centring 86/1. Forlaget Bavnebanke.
- Bonde, Hans: Kroppens sprog. Ph. D. afhandling, Københavns Universitet 1990.
- Bonde, Hans: Mandighed og Sport. Odense Universi-tetsforlag 1991.
- Browne, Ray B. (ed.): Rituals and Ceremonies in Po-pular Culture. Bowling Green University Popular Press 1980.
- Dupré, Wilhelm: Religion in Primitive Cultures. Mou-nton & Hague - Paris 1975.
- Foy, Whitfield (ed.): Man's Religious Quest. Croom Helm, London 1978.
- Friedberg, Torben: Danskerne og kulturen. Social-forskningsinstituttet, rapport 89:8. Kbh. 1989.
- Guttman, Allen: From Ritual to Record. The Nature of Modern Sport. New York 1978.
- Guttman, Allen: Olympismen i glimt. Centring 86/1. Forlaget Bavnebanke.
- Hansen, Jørn m.fl.: Kroppskultur og idræt. Idrætshisto-risk årbog 1990 6. årgang. Odense Universitets for-lag.
- Harris, J. C. & Park, R. J. (ed.): Play, Games and Sports in Cultural Contexts. Human Kinetics Pub-lisher, Inc. Illinois 1983.
- Hastrup, Kirsten m.fl.: Den ny antropologi. Borgen/Basis 1975.
- Jacobsen, Jens Christian (ed.): Autopoiesis. En intro-duktion til Niklas Luhman. Politisk revy 1992.
- Jensen, Jørgen I.: Kristendommens kroppsfrigørelse. Centring 86/1. Forlaget Bavnebanke.
- Johnstone, Ronald L.: Religion and Society in Interac-tion. Prentice-Hall. New Jersey 1975.
- Kabel, Lars: »Virkelighed som opleves« Institut for nordisk sprog og litteratur, Århus. 1985.
- Korsgaard, Ove: Legemskultur og sport. Centring 80/3. Forlaget Bavnebanke.
- Korsgaard, Ove: Kampen om kroppen. Gyldendal 1982.
- Korsgaard, Ove: Kredsgang. Grundtvig som bokser. Gyldendal 1986.
- Korsgaard, Ove: Sport som religiøs praksis. Centring 86/1. Forlaget Bavnebanke.
- Korsgaard, Ove: Fra ritual til ritual. Centring 87/2. Forlaget Bavnebanke.
- Kristensen, Jens-Carl: »Teknikkens triumf over den rå kraft« (Berlinske Tidende 16.3.92).
- Kriiger, A & Carter, M. J. (ed.): Ritual and Record. Greenwood Press, New York 1990.
- Lubcke, Poul (ed.): Vor tids filosofi. Politikens forlag 1989 (3. oplag af 1. udgave).
- Moore, S & Myerhoff, B. (ed.): Secular Ritual. Van Gorcum 1977.
- Morris, Brian: Anthropological Studies of Religion. Cambridge University Press 1987.
- Prebbish, Charles S: In Sport in Contemporary Socie-ty ed. Eitzen, Stanley D. St. Martin Press, Newyork 1989.
- Qvortrup, Marianne C: Sport og Ritual. Hum. Samf. opgave Odense Universitet 1991.
- Religion/Livsanskuelse - Opslagsbog. Gyldendal, København 1983.
- Riis, Ole: Om samfundsreligionen. Religionsviden-skabeligt tidsskrift nr. 6. 1985, Århus.
- Riis, Ole: Den klassiske religionssociologi. Forlaget Anis, Århus 1986.
- Rovsing, Olsen, Jesper: »Verdens sjoveste nedtur«. Artikel i Kompendium - Sport samlet af Jim Toft Odense Universitet 1991.
- Thinggaard, Flemming: »Myte og eksistens« NNF. Vi-borg. 1981.
- Thyboe, Kurt /Vagn Nielsen: »Johnny græd af glæde« (EB 15.3.92)
- Thyboe, Kurt: »Han var bare cool« (EB 15.3.92)
- Thyboe, Kurt: »Johnny den Største« (EB 16.3.92)
- Turner, Victor: The Ritual Process. Structure and An-ti-Structure. Cornell University Press. New York 1977 (genoptryk af 1969 udgaven).
- Weber, Max: Den protestantiske etik og kapitalismens ånd. København 1972.
- Whaling, Frank (ed.): Contemporary Approaches to the Study of Religion vol. I. The Humanities, Berlin 1983.
- Øllgaard, Jørgen: Sporten som hverdagsmytologi. Centring 87/1. Forlaget Bavnebanke.